

YÖN

HAFTALIK GAZETE

MOSKOVA
seyahatinden

BEKLEDİKLERİMİZ

TÜSTAV

BAKIŞ

Milliyetçiliğin yeniden uyanışı

Yurtta sulh,
cihanda sulh!

Sovyetler Birliğine karşı duyulan yaygın güvensizliğe rağmen, Dışişleri Bakanının Moskova yolculuğu, memleketimizde iyi karşılanmıştır.

Bu tasvip havasının nedenleri iyi anlaşılmalıdır. Güvenilmeyen bir komşu ile olan münasebetleri düzeltme çabasının iyi karşılanması, Birleşmiş Milletlerde destek sağlamak, fındık tüpünü satmak gibi günlük çıkar hesaplarıyla izah edilemez.

Hükümetlerin, günlük hesaplarla basit diplomasi oyunları peşinde koşmaları mümkündür. Fakat böyle bir politika, «Moskof düşmanlığı» ile yetiştirilmiş çevrelerde dahi tasvip görmesi, ancak günlük hesapların çok ötesinde köklü nedenlerin varlığı ile izah olunabilir.

Kıbrıs olayları bu gerçeği, sert bir şekilde ortaya koymuştur. Türkiye, ekonomik ve politik bağımsızlığını geniş ölçüde yitirmiş, bir yarı sömürge ve peyk haline gelmiştir. Bol edebiyat ve hür fikir baskı ile gizlenmeye çalışılan bu gerçek kendini zorla kabul ettirince, imparatorluklar kurmuş ve estir milletler arasında ilk bağımsızlık savaşına vermiş bir ülkenin çocuklarına, köleliğe boynu bükük rıza göstermesi imkânsızdır. Batı ile münasebetlerin gösden geçirilmesi, tek taraflı bağlantıların koparılması, milli menfaatlerimiz bahis konusu olunca serbestçe hareket edebilme imkânlarının sağlanması gibi fikirler bu ortam içinde fıskırması ve Atatürk'ün dış politikasına dönüş özlemi kendiliğinden dile gelmiştir. Böylece Kıbrıs meselesinin açığı çıkarttığı haysiyet buhranı, milli bir uyanışın hareket noktasını teşkil etmiştir.

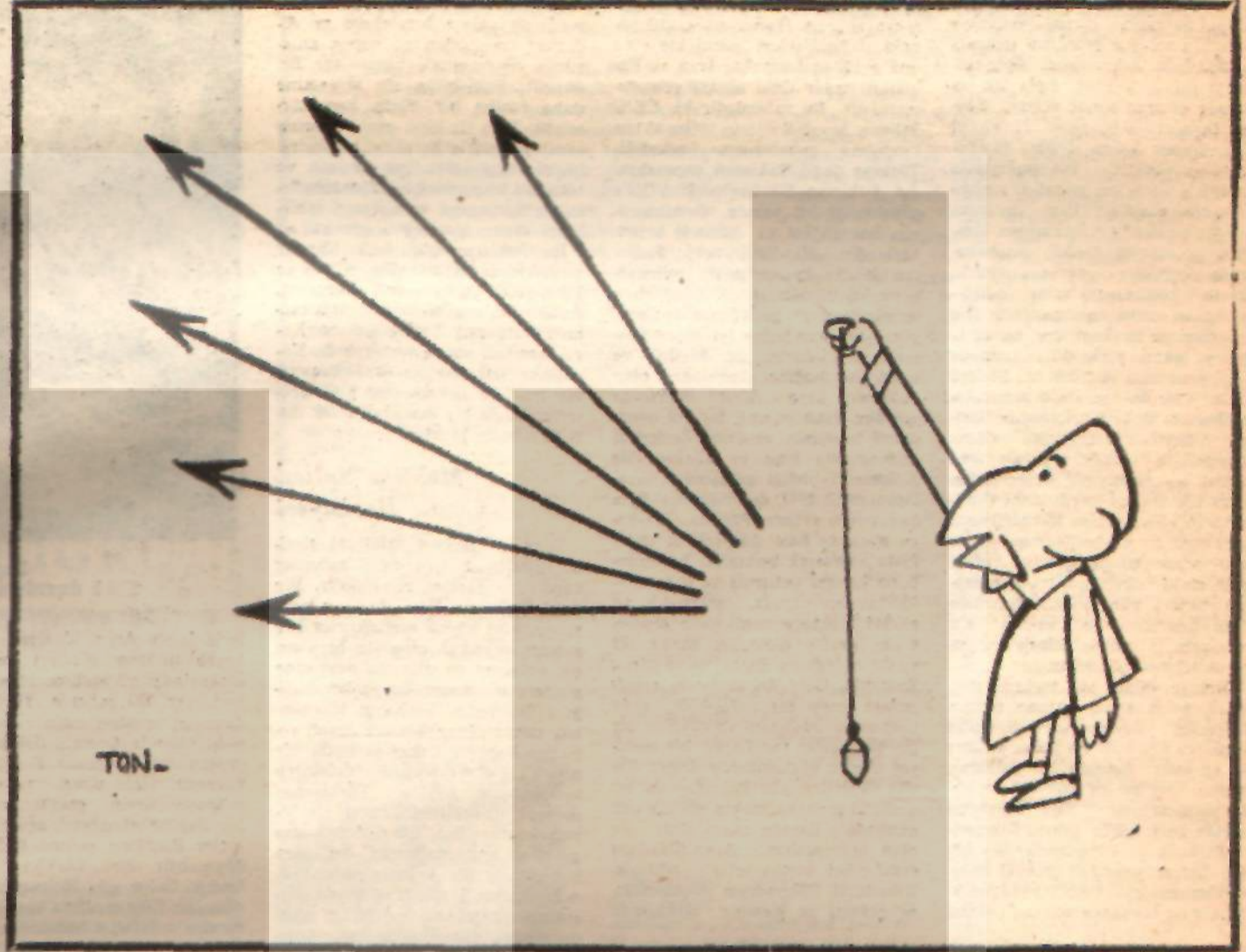
Moskova yolculuğunun temel nedenlerini yüzeydeki ufak hesaplar neler olursa olsun, için için güçlenen bu milli uyanış hareketinde aramalıdır. Artık anlaşılması ki, dünya çapında bir mücadeleye girişmiş iki devden herhangi birinin etkilerine sarılan ufak memleketlerin kişilikten yoksun bir oyuncak haline gelmeye mahkûmdur. Hele işin içine, kapitalist ve emperyalist çıkarlar girince, ufak memleket tamamen yok olma tehlikesiyle karşılaşabilir.

Devlet arasında, güçlüni barış isteginden ve fakir memleketlerin dayanışmasından alan bir denge kurmadıkça, ufak ülkelerin, milli çıkarlarına uygun kişilik sahibi bir iç ve dış politika uygulayabilmesi mümkün gözükmemektedir.

Atatürk, en güç şartlar altında bu dengeyi kurmayı başarmıştır. O tarihlerde dünya, Batı emperyalizminin oyuncakları idi. Ekonomik üstünlük ve silah zoruyla, sömürge ve yarı sömürge haline getirilmiş dünyanın, kölelikten kurtulması uzak bir hayal sayılmaktaydı. Atatürk, gerçekçi bir tutumla, emperyalizmin kölelik zincirlerini kırmasını bildi. Lord Curzon'un «Birkaç yıl sonra gene elimizdesiniz» tarzındaki yabana atılmayacak tahminlerini, yeryüzünde mevcut bütün ülkelerle ve özellikle komşularla, ön yargılara kapılmadan kompleksiz dostluklar kurarak boşa çıkartmıştır. Bu gerçekten son derece güç bir işti. Zira Atatürk devrinde, son derece güçlü Batı emperyalizmine karşı koyacak hiç bir kuvve yoktu. Emperyalizm, Çin ve Hindistan gibi yarı milyar nüfuslu ülkelere dahi kolayca boyun eğdirecek güçte idi. Atatürk, «Cihanda sulh» politikasıyla, tek devli bir dünyaya imkânsız şartları içinde, bağımsızlığımızı ve kişiliğimizi korumayı başarmıştır.

Yurtta Amerika,
Cihanda Amerika

İkinci Dünya Savaşından sonra, devletlerin itleşmesi, milli kurtuluş hareketlerini bir hayli kolaylaştırmıştır. Nitekim

iki devli bir dünyada, estir ülkeler siyasi bağımsızlıklarını çok daha elverişli şartlarda elde etmişler ve bunlardan çoğu, milliyetçi bir iç ve dış politikayla, siyasi bağımsızlığın temel şartı olan ekonomik bağımsızlığı gerçekleştirmeye koyulmuşlardır.

Türkiyemiz ise, kendine güveni yitirmiş egemen sosyal grupların elinde, tersine bir gidişin kurbanı olmuştur. En ufak destekten yoksun durumda, silâh bir saldırıya dahi uğrayan ufak Finlandiya, imkânsız şartlar altında kişiliğini ve bağımsızlığını koruyabilmiş iken, memleketimiz, tam bir gaflet ve ihanet içinde, «Yurtta Amerika, cihanda Amerika» politikasıyla peykleştirilmiştir.

Halbuki 1960 sonrası uzun menzilli füzeler çağında, Soğuk Harbin zorunlu olarak gevşemesiyle fakir ülkelerin milli çıkarlarını ön plânda tutan bağımsız bir politikaları yürütmeleri son derece kolaylaşmıştır. O kadar ki, 1964 yılında, peyklere dünyaca ayıplanan müzelli ülkeler gücüyle bakılmaya başlanmıştır. Soğuk Harbin şiddetli yıllarında mazur görülebilecek ittifaklar, önemini geniş ölçüde yitirmiştir. Nitekim Amerikanın en büyük dış politik otoritelerinden Henry A. Kissinger, dikkatli okuyucuları arasında Sayın İnönü'nün de bulunduğu Foreign Affairs dergisinde sunları yazabilmektedir:

«Nükleer çağın özelliklerinden biri, büyük devletlerin milli çıkarlarının daha belirli hale gelmesidir. İki başlı bir dünyada, taraflardan birinin nisbi bir kazancı, ötekini mutlak zayıflamasına tekabül etmektedir. Bu sebeple nükleer silâhlara sahip devletlerden hiç biri, ötekini herhangi bir bölgede büyük ilerlemeler kaydetmesini kabul edemez. Bahis konusu bölgenin bir ittifakla korunmuş olup olmaması, artık önemli değildir. Nitekim tarafsız bir Hindistan, Çin saldırısı sırasında, benzer şartlarda müttefik Pakistan'a gösterilecek olandan farksız şekilde

Amerikan desteğinden yararlanmıştı. Bu şartlar altında, tarafsızlar ile müttefikler arasındaki ayırım azalma eğilimindedir. Bir ülkenin müttefik olmaktan kazanacağı çok az şey vardır ve tarafsızlığı seçmekle de göze alacağı tehlike pek azdır.»

Boğazlar, Orta Doğu petrolü ve Afrika koruma bakımından önemli sayılan bir Türkiye de bir saldırı karşısında, bir ittifaka bağlı olup olmamasına bakılmaksızın, füzeler çağında aynı şekilde korunacaktır.

Batı ittifakı, bu son gelişmelerin ışığında değerlendirilmelidir. Türkiyedeki tarzda bir Amerikan ittifakı, vataca ağır savunma yükü altında lüzumsuz tekliflerle karşı karşıya bırakarak ve kalkınma öncülüğünü yapma niteliğini yitirmiş statükocu sosyal grupların egemenliklerini memleket zararına olarak uzatmak gibi olumsuz sonuçlar doğurmuştur. Bir memleketin yöneticilerinin, uyuskuğa ve dilencilığe alıştırdığı ölçüde, verilen dış yardımlar fayda değil, zarar getirmiştir. Ayrıca, önemini yitiren, kalkınmamız ve kalkınma için gerekli kişiliğe kavuşmamız açısından zararı olan ittifakın Kıbrıs gibi milli meselelerde «Sizi korumayız, NATO silâhlarını keyfinizce kullanamazsınız» tarzındaki gerçeklerle nasıl işletildiği unutulmamalıdır.

Bu sebeple, Atatürk'ün ne Sam Amerya, ne de Stalin Amcaya boyun eğmeyen ve bütün ülkelerle dostluğu hedef tutan «Yurtta sulh, cihanda sulh» politikasına dönüş, milli kurtuluş ve uyanışımızın temel şartı olarak ortaya çıkmaktadır. Moskova ziyareti bu yüzden gerçek milliyetçi çevrelerde destek görmüştür.

Millî Kurtuluş kervanının sonlarında kalan İran ve Pakistan gibi ülkeler dahi,

bizden çok daha önce yavaş yavaş bu yöle yönelmişlerdir. Türkiye, bu Asyalı müttefiklerinden çok daha sonra, Dışişleri Bakanının Moskova ziyaretiyle kişilik ve bağımsızlık kazanma yolunda, gittikçe güçlenen milliyetçi akıma uyarak, geç ve ihtiyatlı bir adım atmaktadır. Sovyetler Birliği, bağımsızlık ve kişilik ihtiyacımıza iyi değerlendirdiği, bağımsızlığımızı göğelendirecek her türlü davranıştan kaçındığı ve Kıbrısın bir haysiyet meselesi olarak bizim için önemli anladığı ölçüde bu münasebetler gelişebilir ve Türkiyenin Atatürk politikasına dönüşü kolaylaşabilir. Bununla beraber, güçlüni Amerikadan alan kökü dışarda statükocu kuvvetlerin ve milyon bir bürokrasinin mukavemeti küçükmememelidir. Amerikadan fazla Amerikacı bir Dışişleri personeli, statükonun değişmesine. Millî Birlik Hükümetinin Cezayire ve tarafsız ülkelere yaklaşma politikasında görüldüğü üzere, ataletin verdiği korkunç bir güçle karşı koyacaktır. Varlıklarını ancak Sam Amecanın desteği ile devam ettirebileceklerini sezen siyasi teşekküller ve kök dışarda büyük ekonomik çıkarlar, değişik ölemek için her çareye başvuracaklardır. Büyük ekonomik dış yardım ihtiyacı ve askeri yardımlar, statükonun gerekçesi ve baskı aracı olarak kullanılacaktır.

Türkiyenin bugünkü gelişme aşamasında, ancak İnönü, tarihî kişiliğini verdiği güçle, milliyetçi akımlara dayandığı ölçüde, bu kökü dışarda mukavemet yollarını teker teker kurabilir ve 1964 yılı dünyasına uygun bir dış politikasının temelini atarak, içeride ciddi bir kalkınma ve ilerleme hamlesinin zemini hazırlayabilir.

Doğan Avcıoğlu

İnönü, Moskova'ya gidecek mi?

Moskova görüşmeleri bu yolculuğu hazırlamak bakımından önemlidir

Dış politikaya yakından ilgili bir CHP ileri geleni, Moskova ziyareti dolayısıyla, «İnönü, sonuna kadar sabretti. Amerika ile bir mutabakata varma yolunda her çareye başvurdu. En ümitsiz görüşmelerin ihtimalleri bile denedi. Sözleşecek söz kalmayınca, daha bağımsız davranma zorunluluğu ortaya çıktı. Bu sebeple Moskova temasları hakkında, Amerikanın söyleyeceği birşey yoktur. Eğer ilk temaslar olumlu sonuç verirse, Sovyet Dışişleri Bakanının Türkiye'yi ziyaretinden sonra İnönü Moskova'ya gidecektir. Dış politikada önemli gelişmeler, ancak o zaman mümkün olabilecektir» diyor. Gerçekten Dışişleri Bakanının Moskova yolculuğu, Yunan Başbakanını, İngiltere ve Amerikanın Enosis'i benimsediklerini açıklamasından sonra yapılmaktadır. Ne Amerika, ne de İngiltere, bu açıklamayı tezkir yöle dursun, tevile dahi yanaşması deşillerdir. Sadece bizim Amerikadan fazla Amerika olmamakla ünlü Hariciyemiz, kendini Amerika ve İngiltere adına konuşmaya yetkili sayarak tevli yolları araştırmıştır! Amerikadan gelen tek ses, oy derindeki Goldwater'ın «En sağlam müttefikimiz Türkiye'yi de kaybediyoruz» şeklindeki seçin konuşmasıdır. Yalnız aynı Goldwater, bu konuşmasından birkaç gün önce, Amerikalı Rum liderlerine gönderdiği bir mektupla tamamen Enosis'ten yana olduğunu müjdelemiştir.

Türkiye böyle bir terk edilmişten sonra, artık kendi yolunu arama ihtiyacını duymuştur. Erkin'in Moskova seyahati, bu yolda atılmış ilk adımdır. Ashında bu yolculuk çoktan beri ve en yüksek seviyede yapılmalıydı. Zira Moskova çoktan beri, bütün dünya ülkelerine mensup devlet adamlarının uğrağı haline gelmiştir. NATO müttefiklerimiz gibi, CENTO müttefiklerimiz de Moskova yolunu çoktan

tutmuşlardır. Türkiye bu bakımdan en geride kalan memleketler denebilir. Nitekim Sovyetler de, «Münasebetlerimizi İran seviyesine getirelim» diyerek, dünyayı ne kadar geriden takip ettiğimizi belirtmiş olmaktadır. Gerçekten Amerikanın dümen suyunda gitmeye alışmış Hariciyemiz, dünyadaki değişiklikleri görmekte ve ona ayak uydurmakta İran ve Pakistan kadar dahi başarı gösterememiştir. Bu sebepledir ki, CENTO'nun Asyalı üyelerin yalnızlıktan kurtulma çabalarında önderliği, Türkiye değil Pakistan yapmaktadır. Pakistan Büyükelçisi YON'e gönderdiği bir yazıda, memleketinin önderliğini şu sözlerle belirtmektedir: «Hindistan hariç, Pakistan bütün komşularıyla münasebetlerini düzeltilmiş ve münasebetlerini daha da geliştirme yoluna gitmiştir. Kendisine iyi niyet gösteren her devlet ile dostluk ve kardeşlik bağları kurmakta olan Pakistan, Asya - Afrika blokunda gittikçe daha önemli bir rol oynamaya başlamış ve onun önderliği sonucunda İran ve Türkiye ile Bölgesel İşbirliği anlaşması imzalanmıştır... 1947 de bağımsızlığına kavuştuğu zaman Pakistan, Doğu'ya nazaran Batı dünyası ile daha fazla müsterek noktaları bulunduğu kanaat getirmiş ve o zaman ki şartlar altında, tarafsızlık ve askeri bloklara katılmama siyasetinin, pratik olmadığı kadar iki yüzlü olduğuna karar vermiştir... Zamanla, Batılılar arasında tarafsızlara karşı bir değişiklik göze çarpmaya başlamış ve evvelce bir günah sayılan tarafsızlık bir meziyet olarak görülmüştür. Diğer küçük devletler gibi Pakistan da bu değişikliği farketmekte güçlük çekmemiştir. Esasen onun Batı ile olan anlaşmaları, Arap Dünyası tarafından yanlış tefsir edilmiş, Komünist Dünyasının düşmanlığına çekmiş ve Keşmir davasında

Hindistanın hâkimiyetini kuvvetlendiren bir bahane olmuştur. Memlekette yavaş yavaş Pakistanın Batı taraftarlığının Doğu bloku ve tarafsız memleketlere karşı bir düşmanlık olarak yorumlandığı kanaati yerleşmeye başlamış ve Pakistan kendisini müttefikleri tarafından yalnız bırakılmış ve diğerleri tarafından da yanlış anlaşılacak bir durumda bulmuştur. Bu kanaat, Pakistanın dış siyasetine daha realist bir görüş kazandırmıştır. Batı ile olan taahhütlerine sadık kalmakla beraber, kendisine iyi niyet gösteren her devletle ve bilhassa komşularıyla münasebetlerini geliştirmeye ve bölgesel işbirliğini arttırmaya teşvik etmiştir.»

Bu Pakistan görüşünü, Kaşmir ve Pakistan kelimelerini Kıbrıs ve Türkiye ile değiştirerek okursanız, Ankaranın bugünkü görüşünü bulmuş olursunuz. Yalnız Ankara, Karşıden çok sonra ve biraz da Karşinin telkinleriyle, Pakistanvari bir politika denemesine girişmektedir. Böyle bir denemenin ilk durağı, elbette ki Moskova'dır.

Mehlika Sultan Hariciyesi

Türk - Sovyet münasebetlerini düzeltmek için ciddi sebepler vardır ve şartlar elverişlidir. Bir defa Doğu ve Batı Blokları arasında, kısa vadede sertleşmeler her zaman mümkün olmakla beraber, bir anlaşma ve uzlaşma devresine girilmiştir. Sonra Sovyetler Birliği, Türkiye'den herhangi bir top rak talebi olmadığını ve kendi rejimini kabul ettirme yolunda bir niyeti bulunmadığını defalarca açıklamıştır. Ayrıca Türkiye'nin mevcut ittifaklarına karşı bir itirazı yoktur. Batı ülkeleri uzlaşma çareleri araştırırken, bu şartlar altında bir yakınlaşmayı reddetmek, millî menfaatlerimiz açısından gerçekten bir gaflet olurdu. Ancak Amerikadan fazla Amerikacı küle bir memleket, böyle bir durumda hareketsiz kalırdı. Kaldı ki kalkınma yolundaki memleketimizin geniş ham madde ve makina istatibilecek ve kredi verebilecek durumda bulunan ve aynı zamanda ihracat mallarımız için hudutsuz pazar teşkil edebilecek olan Sovyetler Birliği ile münasebetlerini iyileştirmekten sağlayacağı büyük faydalar vardır. Kıbrıs meselesinde de, Enosis'çi Batıya karşı, bağımsızlığı savunan Sovyet görüşü, Türk tezine çok daha yakındır. Yalnız ortada, kırılması ciddi çabalara ihtivaç gösterecek olan bir güvensizlik mevcuttur. Sovyetler Birliği, Türk yakınlaşmasının Kıbrıs dolayısıyla vuku bulan geçici bir flörtten ibaret olmasından endişe etmekte ve geçici bir flört için yükleneyeceği taahhüt-

Başbakan İsmet İnönü
Kökü dışarda mukavemet-yuvalarını yıkabilir

lerle başta Arap ülkeleri olmak üzere tarafsız ülkeleri ve hattâ Makarios'u gücendirmekten çekinmektedir. Bu sebeple, Türkiye'nin davranışlarından emin olmadıkça, politikasında önemli değişiklikler yapmaktan Sovyetler Birliği çekinmektedir. Hele ticarî ve iktisadî münasebetlerin geliştirilmesinde, hiç değilse ekonomik açıdan, Sovyetler Birliğine sadece sadakârlık düşecektir. Zira Türkiye, bütün, fındık, fındık gibi ihtiyaç maddesi olmayan ülkelerle karşılaştıkça, her tarafta müşterisi bulunan makina, teçhizat, sanayi ham maddesi ve kredi isteme durumundadır. Bu sebeplerle, Sovyetler Birliği göstereceği anlayışın, boş yere yapılmasından korkmaktadır.

Türk Hariciyesinin Mehlika Sultan edâh tutuma da işleri kolaylaştırmamaktadır. Amerikadan fazla Amerikacılığa ün kazanan Hariciye, Sovyetler Birliği ile müzakereyi, tarafımızdan gösterilen bir «İltif» imis gibi görme eğilimindedir. Aşkından karşılıksız fedakârlık bekleyen bir Mehlika Sultan azmetiyle lütfen konuşmaktadır ve en ufak bir engel karşısında öfkeyle uzaklaşacak kadar nazlıdır. Nitekim Dışişleri Bakanlığı İktisat Dairesi, ticarî münasebetlerin geliştirilmesi konusunda konuk bir rapor hazırlamıştır. Sızan haberlere göre rapor, işlemlen-

kliring anlaşması çerçevesinde kalmaktadır. Ticaret çevrelerinin görüşünü yansıtan İKA Ajansının da belirttiği üzere, kliring anlaşması derde devâ değildir. İKA Ajansı, bu konuda şunları yazmaktadır: «İki taraf arasındaki resmi temaslar içinde, kliring anlaşmasından başka bir konu yer almaz değildir. Hal böyle olunca, işleme zor ve işlediği zaman da diğer dostlarımızdan farklı menfaatler sağlanmasından mümkün olmayan bu kliring anlaşmasını düzenlemeye çalışılması, yaratılmak istenen gelişme imkânını sağlamaya kâfi gelecek midir? Bu suale kat'î bir lisanla hayır cevabını vermek mümkündür. Yılda 20 milyon dolarlık büyüme ihtiyacımız vardır. Doğu Anadolu'nun sulama ve elektrifikasyon işleri bakımından büyük önem verilen Keban barajının dış finansman problemi ise ortadadır. Türkiye bundan başka yılda 60 milyon dolarlık petrol ithal etmektedir. Hiç değilse bu ihtiyaçların memleket dahilinde karşılanabilmesi için, Türkiye'de gerekli fabrikaların yapılmasına ve petrol arama faaliyetlerine hız verecek ekipman malzemesinin Türkiye Petrolleri Anonim Ortaklığına temin edilmesine ihtiyaç vardır. Bunlar ise her defasında başlayan iyi iktisadî münasebetleri kendi fâsîsî daireleri içinde boğan bir Türk - Rus kliring anlaşmasıyla sağlanamaz. 1954-54 devresinde sadece İKA Ajansının iki ülke arasındaki ticarî ve iktisadî münasebetlerle ilgili olarak verdiği haberleri kısaca gözden geçirecek bile görürüz ki, Ruslarla bu 10 yıl içinde münasebetleri geliştirilmek için yaratılmak istenen hava daima, bu havanın yaratılmasını takiben başlayan kliring müzakereleri ve bu müzakerelerin meydana getirdiği tatbik kabiliyetleri olmayan anlaşmaların olumsuz seyri içinde ortada'n kalkmıştır.» Ne var ki nâzenin Hariciye, hâlâ kliring anlaşması müvâzıbulu içinde ve elde kalmış bütün ve fındıktan başka satacak malı olmadığı halde serbest dövize ticaret yapılmasını istemektedir! Hele Ereğli Çelik gibi dev bir yatırım, üç Amerikan firmasının hem alıcı, hem satıcı, yani hem kadı, hem davacı durumuna getirilmesinde en ufak bir sakınca görülen Hariciyenin, Sovyetler için ihaleye girme zorunluluğunu ılerf sürmesi, komikliği de aşan bir

BAGIMSIZLIK GÜLÜ

Yerden alıp, o gülü
Hangi gülü?
Bir topçu neferinin
Sakaryalı yaz toprağında,
Sıcak kan gülü.

Alıp koklamak o gülü
Hangi baharda?
Türkçenin özgür kırlarında
Türklerde burcu burcu
Bileceğinin and gülü.

Bir basmadan alıp o gülü,
Hangi basmadan?
Nazilli fabrikasından
Pamuşumuzdan, emeğimizin
Dokuduğumuz halk gülü.

Hoyrat ellerinden alıp o gülü,
Kimin ellerinden?
Uzak Teksaslı çobanların,
Bilmediği, uğruna can-vermediği,
Türkiyeli o çiçeler gülü.

Yerine koymak, kutsamak o gülü,
Hangi yerine?
Mustafa Kemal'in bahçesine
Bir ulusun suladığı, beslediği
Yedi veren bağımsızlık gülü.

Ceyhan Atuf KANSU

İki Dışişleri Bakanı: Gromyko - Erkin Pesrevi.

Atatürk Türkiyesinde Ökümenik Patriklik

İçeride yobazlar, dışarıda papazlar
Türk devletini yıkmaya çalışıyorlar
Niyazi BERKES

Kıbrıs ve Ortodoks kilisesi

Ortodoks kilisesi ile Yunan ulusçuluğu arasındaki bağın en yeni örneğini bugünkü Kıbrıs olaylarında görüyoruz. Orada kurulmak istenen bağımsız bir cumhuriyetin başına teokratik bir dinin ruhani başkanı geldi. Bu, modern dünyada görülmedik bir garabet; fakat Yunan ulusçuluğu bakımından bu çok tabii bir şeydir. Uluslararası garantili laik bir anayasa, teokratik bir rejimden başka bir şey anlayamayan bir ruhanın eline, kedinin boynuna ekler asar gibi, teslim edildi. Böylece, kuvvetini anayasadan, halk iradesinden değil mülktaşılık vasfı olan ruhanlığın elinden alan bir kilisenin önderliği altında Yunan ulusçuluğu her zaman gördüğümüz rengini Kıbrıs'taki çatışmalara da vermiştir. Eski başbakanın bir «kasaba papazı» sandığı adamın arkasında, gene aynı zatin zamanında komünizmle mücadele edecek hülyasıyla Amerikadan getirilip patriklik makamına oturtulan patriğin temsil ettiği Rum Amerikan milyonerlerinden Kıbrıs'taki Rum «proleterya» sına kadar bütün Yunan «ırkı» vardır. Bizim ulusal duygularından yoksun politika ve yazı önderlerimiz Kıbrıs meselesinde Türkiyenin isteğine uygun çözüm yolunu bulma ödevini Amerikadan beklerken, bu dünyanın en kudretli devleti bile kasaba papazının arkasındaki kuvvetin önünde boyun eğmek zorunda. Vaktiyle, İngiliz hükümlerine bel bağlamak, aynı şey yapmış olan Kıbrıs Türk önderlerinin duygusuzluğunun cesurunu fakir Türk halkı mağara koçuklarında da acı acı çekmektedir.

Rum milliyetçiliği, sömürgeciliğin aracıdır

Kilisenin açtığı savaşın daha İngiliz idaresi zamanında başlamış olması, Rusyanın dış politika düşünceleri ile bu savaşta destekler gözlükmesi, birçoklarına bu savaşın sömürgeciliği — karşıt bir savaş olduğu sonısını veriyor Yunan ulusçuluğu, her zaman, sömürgeciliği — karşıt bir savaş mahsulü değil; onun tersine, sömürgeciliğin bir mahsulü, bir aracı bir ekidir. Bunu her ulustan çok Türk ulusunun ve Kıbrıs'taki Türk halkın bilmesi gerekir. Onun, modern sömürgeciliğin bir eseri olmasından ötürüdür ki İngiliz sömürgeciliği kendi sisteminin bir parçası olan kuvvetle savaşmaktan kaçınılmıştır. Bu her zaman olduğu gibi, eski Rum ve Yunan şımarıklığına yeni bir tazelik vermiş; koskoca bir imparatorluğa karşı kahramanca çarpışan sömürülmüş bir ulus olduğu sonısını bütün dünyaya kolaylıkla yaymıştır. Kıbrıs Rumluğunun emperyalizm elinde sömürülen bir vücut olduğu iddiasına kediler bile güler. İngiliz sömürgeciliği orada Rum burjuvazisini beslemiş, büyütmüş; bütün şımarıklıklarına İngiliz soğuk kanlılığı ile tahammül etmiş; toprak reformu ile Rum köylüsünü kalkandırmış; fakat kilisenin muazzam toprak mülkiyetine dokunmamıştır. Kıbrıs topraklarının önemli kısmı kilisenin elindedir; sovranın buzdun bir kavnağı bu ruhani toprak feodalizmidir. Her İngiliz sömürgeciliğin, hem Yunan ulusçuluğundan asıl zarar gören Türklerin kendileri olmuştur. Hangi anaftan olursa olsun, bütün Türklerin varlığını, ekonomik üstün kuvvetlerin sö-

Kemalist rejimi, yobazlar lehine kurban eden zevat, aynı şeyi papazlar için de yaptılar... Gü-rültülü reklâmlarla tâ Amerikadan bir patrik getirildi. Yıldırım hızı ile Türk vatandaşı yapı-larak Türk tahtına oturtuldu. Acaba At'na Pat-rikleri de Amerikadan mı tedarik edilir, bilmi-yorum. Fakat bu olay, Amerikan Yunanlığının göziünün Atina'da değil, İstanbul'da olduğunu gösterir. Sebep güya komünistliğe karşı ruhani bir cephe kurmak iddiası idi.»

mürgeleme tehlikesine karşı hiç gev-ememeğe bağlı olduğunu nasıl Türkiyedeki «karaklar Batıdan beş - on kuruşluk menfaat görünce unutmışlarsa, Kıbrıs'taki Türk halkının önderleri de varun yüzünü boyunca İngiliz idaresinin sağladığı beş - on kuruşluk maaşlara bakarak bu idarenin kendilerini koruduğunu sanmışlar, halkın ekonomik kalkınmasını sağlayamamışlardır. Bu güvenilen koruyucu aradan ayrılmış Yunan ulusçuluğu bütün şiddetle karşısına çıkmıştır.

Bugün bir kısım İngiliz yazartarınz bile, Kıbrıs'taki Türklerin İngiliz emperyalizminin aracı olduklarından ötürü Rumların düşmanlığını kazandıklarını söylemelerini derin bir hayret içinde okuyoruz. Geçmişte olduğu gibi, bugün de, ortodoks ruhanlığının önderliği altındaki Yunan ulusçuluğu benzer şartlar sayesinde kendini her devlet, her dinin, her ideolojinin destekleme zorunda kaldığı bir dâva haline getirmeğe muvaffak olmuştur.

Saldırgan kilise M illiyetçiliği

Amacı sadece Yunan ulusçuluğunun büyümesi olan Kıbrıs'ta teokratik başkanı, Kıbrıs anayasasının Türklerle lehine olan maddelerini kaldırılmasına karşılığında, devletin hükümlerine aykırı buluyor. Kilise teokrasi açısından doğru bir görüş. Fakat modern devletlerde belirli bir din cemaatinin hükümlerine dayanan bir çoğunluk hükümlerine kabul edilecek olsa, dünyada pek az devlet ayakta kalabilir. Modern siyasi düzenlerin toptan bırakılıp ortaçağ din - devlet birimleri devrine dönmek gerekirdi.

Mutlak başına buyrukluğuncok ortodoks kiliselerinin sanna laıyk bir ortaçağ kavramıdır. Fakat onlar bile bugün devletlerin kayıtlamaları altındadırlar. Kendi anayasasını yalnız kendi isteği ile değiştirme hakkı olmayan devletler bile var: Kanada gibi. En kudretli devletler içinde bile anayasasının bütün hükümlerini uygulattıramayan devletler var. Birleşik Devletler bugün böyle bir savaş içinde. Fakat uzaklara gitmeğe bizim yok: Türkiye de Lausanne antlaşması ile uluslar arası garantilere dayanarak bir takım taahhütleri yüklenmiştir. ve devletlerle derde derde olan anayasa değiştirmekle bunlara aykırı gidermez. Tersine, Türkiye bu taahhütlere uyacak şekilde yalnız anayasasını değil bütün kanunlarını laikleştirmiştir. Ve bunu hükümlerine aykırı buluyor. Bununla Kıbrıs'taki durum arasında bir fark varsa o da Türk ulusçuluk ve devlet rejiminin «kille Yunan ulusçuluğunun teokrasiye dayanmasından ileri geliyor. Fakat bunun kabahati, Türklere değil,

modern dünyanın gerekliliklerine uyamayan Kıbrıs teokrasisinde. Eğer Türkiye'de, din - devlet ayrımı olmasaydı, Türk rejimi din adamlarının elinde olsaydı, ve eğer bir memlekette çoğunluğun her istediği şey kanun olabilseydi tarihî temellerini bu yazıda tartışacağımız Bizans müessesesinin çoktan ortadan kalkması gerekirdi. Eğer Türk anayasası da halifezin, şeyhul - İslâmların eline verilmiş olsaydı o da uygulanamayacak; Türk devleti de devletlerle çatışma durumuna düşecekti. Kıbrıs anayasasının meydana getiren antlaşmalara yol açan Rum savaşı ön derliğini laik devlet adamlarında değil, ancak bir kilise ruhanlığında bulmuştur. Bu bir tesadül işi değil. Bu ruhanlığın, gerçekleşmesi ancak komşusunun aleyhine olmak şartıyla mümkün olan bir ulusçuluğun önderliğinde bulunduğu da bilimsel bir şey değil. Bu iki neden yüzünden Kıbrıs'a bağımsızlık verilirken Türk cemaatinin korunması için aşırı görülen tedbirler alınması gerekmiştir. Eğer Lausanne antlaşmasında da Devletler müslüman şeyhul - İslâmları ile karşılaşmış olsalardı, eğer Türk ulusçuluğunun saldırgan bir ulusçuluk olduğu görülseydi, meydana gelecek uzlaşım bildiğimiz şekilden çok daha sert olacak. Türkiyenin bağımsızlığı da bildiğimiz kadarkinden çok daha az olacaktır (Sevres ile Lausanne arasındaki fark). Modern bir devlet burma zminde olan Türk devlet adamları buna mevdan vermemek için, dünyanın dikine değil suyuza giden bir rejim kurmak istedikleri için güven kazandı. Atatürk'ün İslâmlık, Batıcı ulusçuluk lehine; İslâmlık Osmanlılık Turancılık aleyhine söylediği ateşli sözleri bu çerçevede içinde değerlendirirsek, söylediklerinin yalnız ulusal değil, uluslar arası capta anlam taşıdığını daha iyi anlarsın.

Gene bu çerçevede bakarsak Türk laik ulusal devletinin ortodoks teokrasi ve Yunan ulusçuluğu ile karşılaşmasının yalnız Kıbrıs meselesinde bulunmadığını görürüz. Geçen yıllarda anlattığımız gibi, tarihin şartlarından faydalanarak bir sürü sivas ve dinî devrimler karşısında kilim bile kıpırdanmamış olan ortodoks kilisenin ulusal bakımdan daha önemli bir parçası laiklik rejimi ile uyumsuz özellikleri ile Türk topraklarının en önemli verinde duruyor.

Bu müessesenin ne derece kadar laik devlet düzenine uyduğunu anlamak için onun «ruhani» liğinin temellerini biraz incelememiz gerekecektir.

Yobazlarla papazların parende atma devri

İstanbul'da evrensel ökümenik bir patriklik olduğu sanısının yansamasına rağmen, bu patriklik gerçekten bütün ortodoks kiliselerinin üstünde bir makam mıdır? On-

Rum Patriği Atenagoras — Adnan Menderes

Eski Başbakanın bir «kasaba papazı» sandığı adamın arkasında, gene aynı zatin zamanında komünizm ile mücadele edecek hülyasıyla Amerikadan getirilip Patriklik makamına oturtulan Patriğin temsil ettiği Rum Amerikan milyonerlerinden Kıbrıs'taki Rum «proleterya» sına kadar bütün Yunan ırkı vardır. Bizim ulusal duygulardan yoksun politika ve yazı önderlerimiz, Kıbrıs meselesinde Türkiyenin isteğine uygun çözüm yolunu bulma ödevini Amerikadan beklerken, bu dünyanın en kudretli devleti bile, kasaba papazının arkasındaki kuvvetin önünde boyun eğmek zorundadır.

ceki yazılarda anlattığımız gibi, bu kiliseye Osmanlılar zamanında Rum «millet»inin en yüksek ruhani makamı olmak vasfı verildiği halde, daha Osmanlı İmparatorluğu ortadan kalkmadan önce, Rum olmayan ortodoks uluslar bu Rum üstünlüğüne karşı gelmişler ve başlıca ortodoks kiliseleri yeniden bağımsız, başına buyruk kiliseler olmuşlardır. Bugün Rum ve Yunanlı ortodoks kiliseleri bile İstanbul patrikliğinin hükmü altında değildirler. Ökümenik patriğin ufak Kıbrıs kilisesine bile sözü geçmez. Amerika vesair yerlere göçen Rumlar sırf millî düşünceleri, o memleketlerde kurdukları kiliseleri İstanbul patrikliğine nisbet ederlerse de o makamın bunlar üzerinde de ne idarî ne ruhani bir yetkisi yoktur. Bu memleketlerdeki ortodoks kiliselerin içinde buldukları laik düzene uyarak, protestan kiliseleri gibi cemaat kiliseleri olmuşlardır. Bu kiliselerin idaresinde ruhanîlerden çok, gayri ruhani cemaat üyeleri söz sahibidirler. İstanbul patrikliğinin diğer ortodoks kavimlerin kiliselerinin başındakilere kıyasla hiç bir fazla kudretli yoktur. Gerçekte, bunların cemaatlerine kıyasla en küçükü, en önemsizidir.

Oyleyse, bu patriğin ortodoks âleminin en yüksek ruhani makamı olduğu, dünya ölçüsünde yani ökümenik en üstün ruhani makam olduğu inancı nereden geliyor ve neye dayanıyor? Gördük ki bunun, tarihî bir efsaneden başka bir kaynağı ve desteği yoktur. Böyle temelsiz bir inancın gerçek yaşatıcısı ancak ve ancak Yunan ulusçuluğudur, çünkü o ulusçuluğun temeli ancak bu ortodoks teokrasi geleneğidir. Yunan ulusçuluğu ve ona babalık eden patrikhane

diplomasisi bu efsaneyi başarı ile yaşatmıştır. (Evrensel katolik papalığının dinî ve dünyevi durumu bu durumla kıyaslanamaz; çünkü hem bu iki kilise arasında tam bu noktalarda yüzyıllar boyunca uzlaşmalarla sağlanan hükümler gereğince, laik Türk devletinin prensiplerine göre kendini islah etmesi ve yapısını modernleştirmesi zorunluğunu ona yükletmemiş, ihmal edilmiş olmasıdır. Lausanne antlaşmasından sonra, Türkiye önemli bir din devlet reformuna giriştiği halde, patriklik buna paralel hiç bir reforma sahne olmamıştır. Laik Türk devleti, patriğin kendini ökümenik bir makam saymak yolundaki havalı tasavvurlarına göz yummuştur. Yunan ulusçuluğunun süklüm püküm olduğu sürece bunun mahzurları görülmüyordu.

Fakat ikinci cihan savaşı sonrası yılları içinde, anılatı anlata dilimizde neredeyse tüy bitirecek malûm şartlar altında Türkiyenin iç ve dış yönelişlerinde «ormistan» devri açılınca, Türkiyede yobazlarla papazların parende atma devri de açılmış oldu. Kemalist rejimi yobazlar lehine kurban eden aynı zatlar gecikmeden aynı şeyi papazlar için de yaptılar. Bunlar, hiç bir işe yaramadığı artık bugün kör - kör - parnağın görülen politik düşüncelerle patriği uluslar arası diplomasi sahnesine

Tehlike çanlarını çalıyoruz

Patrikhane, Türkiye'nin bağımsızlığını tehdit etmektedir. Ruhâniler elele vermişlerdir. New York'ta İstanbul Patrikliği'ni savunma amacıyla, 11 memleketin Ortodoks Kilisesi dini bir konsey kurmuştur. Dünya Kiliseler Konseyi, Türkiye Dışişleri Bakanlığından Patriklik makamına dokunulmayacağı vaadinde bulunmasını istemiştir. Vatikan, Türk Hükümetinin aldığı tedbirleri tasvip etmediğini açıklamıştır. Saldırgan Rum miliyetçiliğinin emrinde, ruhanî bir enternasyonal ile karşı karşıyayız.

çıkardılar. Günün birinde iç yüzünü hiç birimizin merak etmediğimiz şartlar altında gürlütlü reklamlarla Amerika'dan bir patrik getirildi; Lausanne antlaşmasının ruhu ile alay edeceğine, yollarını hızla Türk vatandaşları yapılarak patriklik tahtına oturuldu. Acaba Atina patrikleri de Amerikadan mı tedarik edilir, bilmiyorum; fakat bu olay Amerikan Yunanlılığının gözünü Atina'da değil, İstanbul'da olduğunu gösterir. Gerçek sebep göya komünistliğe karşı ruhanî bir cephe kurmak iddiası idi. Fakat büyük sakallı, iri yapılı ruhanîden bu davada beklenen başarı elde edilmiş midir? Bugün, birçok Yunanlıların ve Kıbrıs'ta hem başpiskoposun hem Rum halkın, gözlerini Moskovaya çevirdiklerine bakılırsa bu ruhanî makam bu işte gülünç bir başarısızlığa uğramıştır. Bu zatın hayırlı faaliyeti olarak bize, iri yapılı ile alçak yapılı başbakanların ve valilerin üzerine abanıp cehrelerini hüremetli sakalı ile sıvazlaması hatırasından başka birşey kalmamıştır. Anadolu'yu gecici işgal altında sayıyorlar!

Gerçek sudur: Gerek tarihin vardığı şartlar bakımından, gerek Lausanne antlaşması bakımından, gerek ortodoks kiliselerinin bugünkü durumu bakımından patriklik İstanbul'daki ortodoks cemaatin alelade bir kilisesinin başkanlığından başka birşey değildir. Onun ökümenikliği, halifenin halifeliği gibi tarihe karışmış bir şeydir.

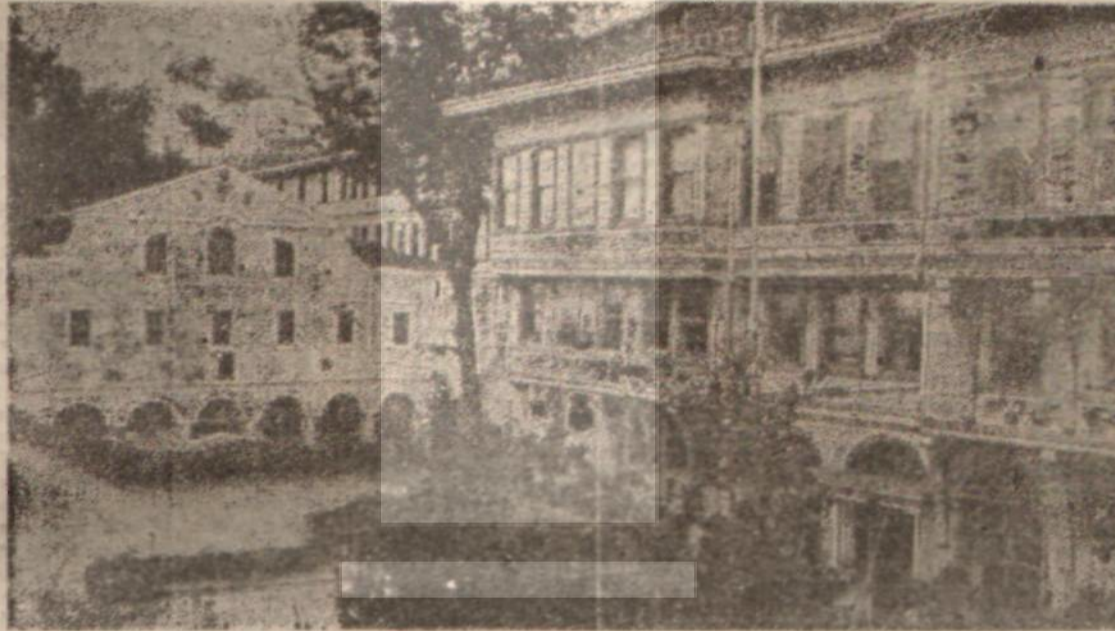
Böyle olduğu halde, bu makam hâlâ Bizans zamanındaki dinî bölgenin temsil ettiği inanca, büyük bir başarı ile buna hem biz hem dünyayı inandırılmaktadır. Son zamanlarda Türk vatandaşlarından çıkarılması hemen Amerikaya giden iki ruhanîden biri Philadelphia'daki diğeri Seleukia metropoliti im'is. Bunu bildiren New York Times, okuyucuları yanıltması diye bu Philadelphia'nın Amerikadaki Philadelphia olmayıp Anadolu'daki Alayşehir olduğunu kaydediyor. Seleukia da galiba Silifke olacak. Ayrıca, Konya metropoliti, Antakya başpiskoposu gibi ünvanlar işitiyoruz. Yani, İstanbul patrikliği ruhanî taksimatına göre, içlerinde ortodoks cemaati bulunmayan bu yerleri hâlâ ortodoksluk topraklarından sayıyor. İhtimal ki bu yerleri gecici işgal altında saymakta. Zaman gelince bu ruhanî bölge için gerçek olacağına göre zahmet edip de bu ünvanları kaldırmağa lüzumu görmüyor. Fakat, Canavaris'in kendini Philadelphia metropoliti sayması, Yargıtay başkanının kendini Mekke Mollası sanması kadar gülünç değil mi?

Bugün yirminci yüzyıdayız. Ortodoks kilisesinden çok daha kudretli, gerçekten evrenselliği olan Roma kilisesi bile bugün kendini modernleştirmekle meşgul. Modern devletlere karşı birçok geleneksel yetkilerini bırakıvermekte. Fakat ortodoks kilisesi ve patrikliği dünyada ve çevresinde olup bitenlere karşı hiç istifini bozmayor. Sarmalar, kartallar, asalar, ünvanlar hâlâ yerli yerinde; buna karışık dinleri ilgilendiren en büyük davada bile sözünü diğer bir başpiskoposluğa geçiremeyecek kadar yetkisiz. Şu halde, en mantıklı şey bu sarmaları ve kartalları, halifenin harkası gibi, İstanbul müzesinin Bizans daairesinin camaklarına koymak olmayacak mıydı?

İstanbul üzerindeki hac resmi

Fakat efsane yaşıyor, hattâ ortodoks olmayanlar arasında bile. Observer gazetesinde bir İngiliz vazarı bakınız ne diyor: «Grek ortodoks kilisesinin en yüksek ruhanî makamı, hristiyan dininin en önemli kölü İstanbul'dadır, Roma ile Constantinople arasındaki bin yıllık uçurumu, Kudüs'te Papaya kucaklamakla kapatılan Athinoras işe Türk hükümetinin avucunda bulunuyor. Ökümenik patrik ve patriklik erkanı yani ortodoks kilisesinin en yüksek ruhanîleri Türklerin elinde rehinedir.»

Time dergisi, dünya ortodoksluğuna ayırdığı uzun resimli ve ha-

İstanbul'daki Rum Patrikhanesi

Ortodoks cemaati, lâik devletin kanunlarına uyacak şekilde ve Diyanet İşleri mevzuatı çerçevesinde küçük kiliselerini teşkilâtlandırmaya çağrılmalıdır. Eğer Kıbrıs Kilisesi Başkanı, Türk cemaatine tanınan uluslararası garantileri hiçe saydıysa, bir teokrasiye, lâik Türk devletini Lozan antlaşmasıyla tanıdığı tarihsellik hakları kaldırılmalıdır.

ritaryazda memleketlerdeki ortodoks nüfusundan söz ederken şöyle diyor: «Türkiyede ise, 1922 den önce yaşayan bir buçuk milyon ortodoksun çoğu diktatör Kemal Atatürk tarafından katledilmiş ya da sürülmüştür. Patrik Athenoras'ın cemaati bugün İstanbul civarına ve Türk adalarına münhasır 80 bin kişiye inmiştir.» Yazdığı haritada, dünya ortodoksluğunun merkezi olarak Constantinople üzerine de kocaman bir hac resmi konmuş.

Önümüzdeki yıllarda ortodoks papazlarının, özellikle Amerikada, dinî duyguları sömürmeğe kalkışmaları ihtimalleri çoktur. Şimdiden buna hazırlıklar başlamıştır. New York'ta onbir memleketin ortodoks kilisesi temsilcilerinden mürekkep ve İstanbul patrikliğini savunma amacı ile dinî bir konsey kurulmuştur. Dünya Kiliseler Konseyi, ki ortodoks kiliselerinin katıldığı bir protestan teşekkülüdür, Türkiye Dışişleri Bakanından patriklik makamına dokunulmayacağı vaadinde bulunulmasını istemiştir.

Vatikan da Türkiye hükümetinin aldığı tedbirleri tasvip etmediğini açıklamıştır. Yani, Rumluğun tarihsel talibi bir kere daha yüzüne güllüyor; hristiyanlığın hangi kolunda olursa olsun, bütün ruhanîler eleledir. Dünya müminlerini kardeş yapma iddiasında olan bu ruhanîler, Kıbrıs papazlarının sokaklarda çetelir gibi tepeden tırnağa silâh dolmalarına, dinî ayin kıyafetleriyle metropolitlerin ipekleri tekdüs etmelerine ses çıkartmıyor. Kudüse giderken uçağı ile Kıbrıs adası üzerinde uçan yapa, «sanlı ortodoks kilisesine» selâm mesajları gönderirken, büyük ruhanînin aşağıda politikacıların ta dibine kadar gömülü bir halde olduğunu bilmezlikten gelmiş, hiç değilse ona bir insanlık nasihatini göndermeyi düşünmemiş tir. Bu sanlı kilisenin başkanının politikası yüzünden insan oğullarının mağara kovuklarında açlığı mahkûm edilmesi, bu din adamlarını hiç ilgilendirmiyor. Onlar için sanlı kilisenin tarihi sarmaları daha önemli.

Bütün bunlar tesadüt müdür? Bu tesadüflerin hep böyle zamanlara raslaması nedensiz midir? diyeceksiniz Hayır, değil. Bütün tarih ve bugünkü olaylar gösteriyor ki Yunanlıların ulusal saldırılarına yön veren papaz diplomasisinin en çok başarı kazandığı zamanlar, Türk ulusunun başına çorap örenlerin onu perişan hale getirdiği çöllerde düşmüş Vezir Karanî'ye çevirdiği zamanları raslıyor. Bu devlet ne zaman ulusal değer duygularından yoksun adamların eline düşmüşse bu ortodoks enternasyonal bedava za-

Türkiyede nası İslâmîlikle ilgili reformlar yapılmışsa, Türk vatandaşları olan ortodoks Hristiyan cemaatinin de kendi kilisesinde reformlar yaparak dinî politikadan ayırması bu cemaate düşen en önemli ödevdir. Bu cemaatin kendi gerçek durumunu anlaması, ona göre mahallî dinî teşkilâtına yeni bir biçim vermesi kilisesinin ruhanî başkanının halifeliği veya papalık cinsinden hayali ve sular atfetmekten vazgeçmesi, en önemli şu Bizans devri toprakları üzerindeki ökümeniklik iddiasının tarihin karşısında unutulması gerektir. Lâik Türk devleti sınırları içinde bulunan ortodoks vatandaşların kilisesi olmasın, dinlerinin her türlü taarruzdan masum olmasın kadar tabii ve gerekli şey olmaz. Ta ulusal kurtuluş savaşından beri Türk devletini destekleyen diğer bir ortodoks kilisesini bu devlet nezaket ve din saygısı göstererek tutmamış; ortodokslar arasında din ihtilâflarına yol açacak müdahalelere hiç başvurmuş değildir. Bu kilisenin, bugün var olmayan bir devlet olan Bizans teşkilât ve terminolojisini taşıması gerekir. Bu makamlar ve ünvanlar hristiyanlığın vaz geçilmez mukaddesatı değildir; ruhanîlerin o devlet içinde kendi teokratik tahakkümünü devam ettirmek için uydurdıkları dünyevi müesseselerdir. O dünyevi şartlar değişince bunların kaldırılmaması bir dinî ancak ya gülünç duruma düşürür; ya da arkasında söylenmeyen başka maksatlar olduğu hissini verir. Böyle aslı olmayan metropolitlikler, ünvanlar, semboller kullanmak hem akla hem

nası tutabilir? Bu müessesein, bugünün şartları içinde nasıl bir anakronizm olduğunu ons Yunanistanda bile bir yer bulunamayışı gösteriyor.

Yobaz içeride, papaz dışarıda

Türkiye için en tabii olan şey, ortodoks cemaatini lâik devletin kanunlarına uyacak şekilde ve sadece müslümanlara sâhil olması şart olmayan diyanet işleri mevzuatı çerçevesinde, küçük kiliselerini teşkilâtlandırmaya, içinde bulunduğu devletle hukukî ve idarî münasebet haline gelmeğe çağırılmak olmalıdır. Kıbrıs kilisesi başkanı, kendi teokratik devleti içinde hristiyan olmayan ülkelere tarihi varlıklarını sağlamak amacı ile verilen ve anayasa ile kanunlaştırılan haklarını uluslararası garanti altında bulunmasını bu teokrasinin hükümlerine haklarına aykırı buluyor.

Eğer bu tez doğru çıkarsa lâik Türk devletinin bir teokrasiye Lausanne antlaşması ile tanınan tarihsellik haklarına kendi rejimine uymadığı için mülgâ saydığını bildirmeye daha çok hakk olacaktır.

Fakat bunları yapabilmek için her şeyden önce din—devlet meselesinde yobazlarla papazlar lehine çizimden kaçınılması olanaksızdır. Tarihsellik haklarına, Kemalizmin dünyaya örnek olacak seviyede tekelmiş ettirdiği rejime dönmek şarttır. Toplumumuzdaki İslâmîlik dini kadar, hristiyanlık dinî müesseselerini de tanımalıyız. Liselerde, üniversitelerde gençlere ilkel dinler, klanlar hakkında ya len—yanlış bir alay bilgi veriliyor. Her ilçe mezununda bizde âdeti bir klan uzmanı. Fakat hristiyanlık tarihi, hele içimizde yanya na yaşadığımız ortodoksluk hakkında bilgimiz yoktur. Su ilkel dinleri bırakıp, biraz da sonrasal dinlere gelmeliyiz. Ortodoksluğun tarihi, inanç temelleri nedir? Teşkilâtı nicedir? Patrikhane denen müessese ne biçim şeydir? İçindekiler ne yapar, müminlerine ne öğretilir? Dış dünya ile ilişkileri nicedir? Tarihimizde ve bugünlüğümüzde rolü ne olmuştur? Şimdiye kadar Totemizm, Animizm, Şamanizm, ya da Budizm üzerine birşeyler bildiğini sanan okumuşların kaç, bunları bilir? Bir bilim adamımız çıkıp bunları bilimsel yollarla incelemiş, bir eser meydana getirmiş midir? Bu dinin menşur olan vatandaşlarımızla her gün tezgâh başında, sokakta, vapurda çok yakından tanış olduğumuz, beraber yaşadığımız halde ruhanî müesseseleri neden bu kadar görünmez, değinmez esrarlı bir varlık haline gelmesini bilmiştir? Tarihin en büyük dinlerinden biri olan bu dinin bu müessesesizleşmiş şeklinin sınırlığını incelemek, bir bilim adamı için Animizmin sınırlarını kavramaktan daha az mı ilginçtir? Bir sürü cevap isteyen soru.

Vaktiyle tanzimat Nazırı Fuat Paşaya maledilen bir söz var. Bir konferansta göya şöyle demiş: «Bu devlet, devletlerin en sağlamı. Siz dışarıda biz içeride yıkılmaya çalışıyoruz, bir türlü yıkılmıyoruz. Yanlış dememiş şakaçı nazır veya ona bu sözün yakıştırın Türk mizahı. Bugün de böyle: yobaz içeride, papaz dışarıda çalışıyorlar. Kendileri ayrı, hedefleri bir. Devlet uyuyan aydınların, duygusuz politikacıların elinde olduğunda bu hep böyle oluyor.

Yeni Dergi

Yöneten : Memet FUAT

KASIM SAYISINDA: James Baldwin ve Zenci Sorunu

DE YAYINEVİ, VİLAYET HAN, KAT 2, CAĞALOĞLU

(YÖN — 20)

26 Ağustos Gecesi, Büyük Toarruza tekaddüm eden gece

SAATLAR

Saat 2.30-3.30

Kocatepe

Şayak kalpaklı nöbetçi

ve «O»

Kocatepe yanık ve ihtiyar bir bayırdır,
ne ağaç

ne de bir kuş sesi

ne toprak kokusu vardır.

Gündüz güneşin

gece yıldızların altında kayalardır,

ve şimdi gece olduğu için

ve dünya karanlıkta daha bizim

daha yakın

daha küçük kaldığı için

ve bu vakitlerde topraktan ve yürekten

evimize, aşkımıza ve kendimize dair

sesler geldiği için

kayalıklarda şayak kalpaklı nöbetçi

okşiyarak gülümseyen bıyığını

seyrediyordu Kocatepeden

dünyanın en yıldızlı karanlığını.

Düşman üç saatlik yerededir.

Ve Hıdırlık tepesi olmasa

Afyonkarahisar şehrinin ışıkları görünecek

Şimaligarbide güzelim dağlar

ve dağlarda tek

tek

ateşler yanıyor.

Ovada Akarçay bir pırlıtlı halinde

ve şayak kalpaklı nöbetçinin hayalinde

şimdi yalnız suların yaptığı bir yolculuk var.

Akarçay belki bir akar su

belki bir ırmak

belki küçük bir nehirdir.

Akarçay Kütahya ve Gediz üzerinden gelir.

Bere boğazında değirmenleri çevirip

kılıksız yılan balıklarıyla

Yedi Şehitler kayasının gölgesine

girip

çkar.

ve kocaman çiçekleri eflâatun

kırmızı

ve beyaz

ve sapları bir birbuçuk adam boyundaki

hashaşların içinde akar.

ve Afyon önünden

«Altı gözler» köprüsünün altından.

Gündoğuya dönerek

ve Konya tren hattına rastlayan yolda

Büyük Cobanlar köyünü solda

ve Kızıl Kilisevi sağda bırakıp

Eber eölüne nêramadan

Koçhisar'da Tuz gölüne dökülür.

Düşündü birdenbire kayalardaki adam
kaynakları düşman elinde kalan bütün nehirleri
kimbilir onlar ne kadar büyük
ne kadar uzundurlar.

Bir çoğunun adını bilmiyordu.

Yalnız Yunandan önce seferberlikten evvel

Manisa'da Selim Şahlar çiftliğinde ırgatlık

ederken

geçerdi Gediz'in suları, baş döndürerek

Dağlarda tek

tek

ateşler yanıyor

ve yıldızlar öyle ışıltılı, öyle ferahtılar ki

şayak kalpaklı adam

nasıl ve ne zaman geleceğini bilmeden

müntekim, güzel ve rahat günlere inanıyordu.

ve Kocatepede gözetleme yerinde

gülen bıyıklarıyla duruyordu ki mavzerinin yanında

birden bire beş adım sağında onu gördü

Paşalar onun arkasındaydılar

«O» saati sordu

Paşalar Üç dediler.

Sarışın bir kurda benziyordu.

Bıraksalar

İnce uzun bacakları üzerinde yaylanarak

ve karanlıkta akan bir yıldız gibi kavarak

Kocatepeden Afyon ovasına atlıyacaktı.

Nâzım Hikmet

YÖN'ÜN YÜKSELTİĞİ SES

Yeniden çıkmaya başlayan YÖN'ün ilk sayısından benim kadar sevinen olmamıştır sanırım. Uzun yıllardan beri görülmeyen «Atatürk yolunda» ilk sağlam adım sayılabilir. Heride bu sayı Türkiye'nin fikir hayatında bir dönüm noktası olarak kalacaktır.

Bu sayı ile YÖN bir «imdat» sesi yükseltti. Kurtuluş savaşını yeniden ele alınması gerektiğini gösterdi. Yazarlar, aydınların birleşmesi zorunluğunu göstermede güzel bir örnek verdiler. Hattâ Yaşar Kemal'in yazısında olduğu gibi, otokritik kapılarını açtılar. O sayıda gösterilen problemlerin hepsi büyük davalar. Bazıları Atatürk zamanında bile gözlemlenememiş davalar. Halbuki, bugün Türkiye onun zamanındakine kıyasla daha tehlikeli şartlar içindedir. Önderlikten mahrumdur. Ulusal teşkilatlanma ve birlik yoktur. Millet fert fert âdeta dünyaya dağılma halinde. Böyle şartlar altında, YÖN'ün yükselttiği sesi işitenlerin bir şey yapması gerek. Neyin üstünde birleşip onu hareket noktası olarak almak? Birleştiklerini nasıl ve neyle ifade etmeli?

Bu soruların ciddi olarak ele alınması zamanı gelmiştir. YÖN'ün o sayısı dolayısıyla bunlar hakkında düşüncüklerimi bildirmek isterim.

1. Ulusal Kurtuluş yıllarında Türkiye ulus boyunca bir savaş verdi. Öyle bir duruma tekrar bir daha gelmeden yapılacak başka savaşlar da vardır. Her savaşın mutlaka bir ordu savaşı olması şart değildir. Ulusların hayatında bazan öyle zamanlar olur ki kendilerini korumak için ellerinde hiç bir askerî imkân olmayabilir. Halkın ve özellikle gençliğin teşkilatlanması, belirli amaçlar üzerinde harekete geçmesi ile kanun ve kamu düzeni sınırları içinde yapılacak savaşmalarla çok büyük davalar kazanılabilir. Türk ulusculuk geleneğinde bu taraf zayıf kalmıştır. Bu yüzden yazarlar önemli davaları ele alırlar, tehlikeleri anlatırlar. Bunların gerektirdiği şekilde harekete geçecek olan makamı ancak devlet olarak görülür, ve devletin harekete geçmediği veya geçemediği anlarda davalar askıda kalır, hattâ söylene söylene bıkkınlık verir; yazarları da bezdirir. Öte yandan, bugün kuvvetli bir varlık olarak doğmuş olan gençlik iş ve hareket susamışlığı içinde kıvrılır.

Petrol Savaşına Çağrı

2. Niçin hep böyle devam etsin? Mesela YÖN'ün gösterdiği gibi bugün önemli bir petrol davası var. Geçen yaz on bine yakın kilometrelik yolculuğundan ve temaslarından şuna anladım: petrol şirketleri, Demokrat Parti zamanı yabancı gözlemcilerin ve diplomatların «Türkiye'de her şey kolaylıkla olur» yolundaki hükümlerine aldanarak, petrol işlerinde alelade ticaret işlerine daldılar. Kendi memleketlerinde alışık oldukları usullere göre iş yapmayı makûl gördüler. Tuttukları yolun varacağı sonuç, kısa zamanda Türk petrolünü piyasa dışı etmek, sonra yeraltı petrol kaynaklarını elde etmeyi uluslararası bir rekabet konusu haline getirmek. Dünya petrol kaynaklarına hâkim olan mallı kuvvetlerin sayısı az ve icabında aralarında bölüşmeler yapma imkânları çok olduğu için yabancı sermaye yeraltı kaynaklarını nasıl olsa cepte keklik sayılarından, bütün kuvveti Türkiye'nin benzin yogatımı ticaretine yönelttiler. Buna o kadar yöneildiler ki bu arada «dağıtma istasyonlarımız iflâs ederlerse ne yaparız?» sorusunu aklına bile getirmediiler. Yabancı petrol şirketleri, İran, Venezuela, Kuveyt gibi yerlerde ticari çıkarlarını ulusculuk hareketlerine karşı korumada tecrübeli oldukları halde, Türkiye'de bunları düşünmeğe ilzüm görmediler. Hattâ, Atatürk devrinde yabancı misyonerlere verilen dersten de bir şey öğrenmediler. Bu hataları sayesinde şimdi ticarette tecrübesi olmayan, dünya görmemiş, hattâ çoğu öğrenci olan Türk vatandaşı onlara kısa zaman içinde iyi bir ders verebilir. Bunları ticaret alanında iflâsa mahkûm edebilir.

Zorla müşteri bulun diyemezler
3. Yabancı petrolcülerin amacı Türk petrolünden müşteri kapmak ve herhanı ulusal direnme karşısında zararlarını

Büyük bir Türk dostu olan Amerikalı Profesör Fay Kirby — Niyazi Berkes'in karısıdır —, Türk gençliğini milli petrolü satma kampanyasına çağırıyor.

Fay Kirby Berkes

diplomasi ve uluslararası mevzuat iddiaları ile kapatmaktadır. Gençlerin bunlara karşı yapacağı karşı tedbirler şunlardır: Bir defa, heyecan ve hiddete kapılmadan, havaya bir el bile kaldırmadan bunlara karşı daha müessir olacak tedbirlere baş vurmak. Yabancı şirketler her şeyi düşünebilirler, her şeye başvurabilirler, fakat «bize zorla müşteri bulun» diye hiç bir hükümeti zorlayamazlar. Lâzım olan şey yolcuların dikkatini bugün tavşan gibi üreyen Mobil, Shell, BP'lerden Türk petrolüne çevirmektir. Sırf Türk petrolü müşterisi olmakla bugün kimsenin yolda benzinsiz kalma tehliki kesi yoktur. Türk petrolüne müşteri sağlama kampanyasının en tabii başlangıcı, YÖN okuyucularının şahsen müşteri ol-

masıdır. Bununla, gerçek «toplumcu»larla, «makale toplumcuları» belli olacak tür.

İkinci yapılacak şey kampingdir. Her hafta sonu küçük gençlik grupları Türk petrol istasyonlarının yanına 30 - 40 ağaç fidesi dikerek amaçlarını ifade edebilirler. Bunun bir faydası şudur: Aydın halkla bir temas kuramadığından şikâyet edilir; fakat aydının bütün söyledikleri yalnız kendilerinin okudukları dergilerden öteye gidip halka ulaşmıyor. Tecrübelerimiz göstermiştir ki halk ulaşmanın en iyi yolu bir şey yapmaktır. Halk yazılanı değil, yapılanı daha çok, daha çabuk duyar ve anlar. Bundan başka, yıllardır Basın ve radyoda yabancı siyaset ve din olaylarına dair halka

bol bol havadis veriyor; fakat şimdi Türkiye'de gençliğin ve aydınların yaptıklarını halka bol bol tanıtmak, haber vermekle mesul olanlara düşecek bir ödev olacaktır.

Üçüncü yapılacak iş gençlerin kendi kaynak ve vasıtaları ile Türk petrol satış yerlerinin yanına çekici, elverişli dinlenme yerleri yapmaktır. Yabancı petrolcular Türk halkının suya, ağaca, güzelliğe karşı sevisini iyice istismar ediyorlar. Beşer onar kişilik gençlik grupları ceplerinden bir miktar çimento, tahta, veya yelken bezi, hattâ kamış tedarik ederek, ne kadar acemi olurlarsa olsunlar, petrolcülerin yaptıkları ayarında iş görebilirler. Bu satış yerlerinde gördüğüm yapılar, Amerika'da «kendini kendine yap» usulünde yapılan amatör işçiliğinden öteye geçmemektedir. Bu yerlere gençler davayı anlatacak afişler koyabilirler. Oraya cezbedilen müşterileri için piknik yiyecek ve içecekleri satacak çocuklar bulmak işten bile değildir. Böyle cazip çarşaklar yapmak için sonsuz sayıda hazır plânlarda vardır ve bunları sağlamak basit bir iştir. Fakat gençlerin kendileri deneyleri ile en elverişli olanları bulabileceklerdir.

Denize taş atma gibi gözükse de bu gibi çalışmaların sağlayacağı sonuçlar büyüktür. Tutulacak yolun temelindeki prensibi açıklamak için vaktiyle Atatürk zamanında kullanılan aynı metodu misal olarak vereceğim. Köy Enstitüleri kurulurken Düzüçünde bir Alman misyoner hastanesi, Kızıllı'da bir Amerikan misyoner kolleji vardı. Bunlar, vaktiyle devletin kendilerinden istediği şeyi yani Türk rejiminin amaçlarına göre çalışmaktansa kapılarını kapamayı tercih ettiler, böylece amaçlarının başka olduğunu açığa vurmuş oldular. Kendilerine yararı olmayacak bir kurumun devamı için masrafları göze alamadılar. Binalarında yatan sermayeyi geri almak için çeşit ayak oyunlarına giriştiler. Binalar boş ve bakımsız kaldı. Bunu acındırıcı dillerle yapıp Türk devleti rejimine karşı propaganda yapmağa bile kalktılar; hattâ bunda yardımcı Türk vatandaşları buldular. Gene fayda etmedi. Atatürkçülük karşısında yola geldiler. Daha da sıkıştırılabildiler. Kızıllı için bir miktar para verildiği halde, hediye ettik iddiasında bulundular. Halbuki, bunlara hediye ettirmek de mümkündür.

Petrol Savaşı bilinci

Azimli, ülkücü, iş yapan gençlik yabancı petrolcülerin Türk petrolüne karşı açtığı savaşı buna benzer metodlarla yenebilirler. Petrolcülerin çıkarları, misyonerlerin çıkarlarından kat kat büyüktür. Yazarların, işin esasını iyice aydınlatması gerekir Türk ham petrol istihsalının neden ve nasıl kösteklendiği, benzin ticaretinin tamamıyla yabancı sermaye eline geçmesinin Türk petrolünün geleceği için ne sakladığı, Türk petrolü Türk müşterileri desteklenmemesi yüzünden açılan kuyuların kapatılmasına kadar giderse ne kadar ulusal yatırım, bilgi, emek, hattâ sendikalaşma kaybı olacağı, bunun nasıl Türkiye'nin bağımsızlık ve haysiyetini yokedici bir şey olacağı, Amerika gibi petrolea zengin memleketlerin neden yabancı hampetrol yığdığını, petrol savaşının dünya ölçüsündeki tehlikesi iyi anlatılmalı, yayılmalıdır. Bir kelime ile, Türkiye'de bir petrol davası şuru yaratılmalıdır.

Kıbrıs Türklerinin savaşı riskli olmayan, ergeç savaş verilmeyecek yer olmadığını göstermiştir. Böyle bir davada kazanan gençlik ulusal varlığa karşı her türlü tecavüzü yenecek olgunluğu kazanacaktır. Bu gibi seferberlikler hem millî, hem kanunî, hem medenî, hem insandır. Gençliğin başarılı iş yapma susuzluğunu giderecek, kanun ve ulusal haklar çerçevesi içinde disiplinli ve azimli bir davranış peşinde gitmesi buyunu yerleştirecek, onu medenî hakların eğitimi içinde pişirecektir.

Bunu yoluna koymak için bir mevsim geciktirmemelidir ki zaman ve emek istiyen işlere girilebilsin. 19 Mayıs veya 27 Mayıs geç midir? Artık Anıt Kabir önünde ağlamaya son verme zamanı gelmiş midir?

REKLAM
LARINIZ
İÇİN

"BASIN İLÂN KURUMU"

Genel Müdürlük

Cağaloğlu, Türk Ocağı Caddesi No. 1

İstanbul

Telefon : 22 43 84 - 22 43 85

Telgraf Adresi : BASIN KURUMU

SÜBETLER	DIŞ MUHABİRLER	
İstanbul	A.B.D.	İsviçre
Ankara	Almanya (Federal)	İsviçre
İzmir	Avusturya	İtalya
Adana	Avustralya	Japonya
Bursa	Belçika	Lübnan
Diyarbakır	Bulgaristan	Macaristan
Erzurum	Çekoslovakya	Norveç
Eskişehir	Danimarka	Pakistan
Konya	Fransa	Polonya
Zonguldak	Hollanda	Portekiz
	İngiltere	Romanya
	İspanya	Yugoslavya
	İsrail	Yunanistan

(BASIN: 2005/25)

**YÖN'e Abone yazınız
Abone olunuz**